

ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Факультет здоров'я, фізичної культури і спорту
Кафедра здоров'я людини та фізичної терапії

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 14 Перша медична допомога

Рівень вищої освіти:	перший (бакалаврський)
Галузь знань:	01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність:	017 Фізична культура і спорт
Освітня програма:	Фізична культура і спорт

Рівне 2023 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Перша медична допомога» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Фізична культура і спорт» зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Розробник: кандидат медичних наук, доцент Подоляка П.С.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри здоров'я людини та фізичної терапії

Протокол № 1 від «29» серпня 2023 року

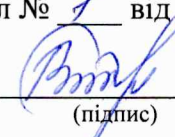
Завідувач кафедри (Подоляка П.С.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми «Фізична культура і спорт» зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Гарант освітньої програми (Сотник Ж.Г.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено навчально-методичною комісією факультету здоров'я, фізичної культури і спорту

Протокол № 1 від «29» серпня 2023 року

Голова (Романова В.І.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів3	Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»	Обов'язковий компонент освітньо-професійної програми	
	Спеціальність 017 – Фізична культура і спорт Освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»	Рік підготовки	
		1-й	1-й
Загальна кількість годин – 90/90		Семестр	
Змістових модулів - 2			
	Лекції		
	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	14 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		30 год.	6 год.
		Самостійна та індивідуальна робота	
		46 год.	80 год.
		Вид контролю:	
		залік	залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Перша медична допомога» є формування вміння узагальнювати та аналізувати окремі фактори процесу надання першої медичної допомоги протягом спортивних тренувань та змагань, підготовка спеціалістів за рівнем вищої освіти першим (бакалаврським).

Завдання :

- сформуувати уявлення про сучасний стан першої медичної допомоги, як науки;
- набуття теоретичних знань з основних розділів надання першої медичної допомоги;
- засвоїти форми, методи, засоби та завдання роботи фахівців з фізичної культури і спорту;
- набуття здатності аналітично-синтетичного мислення для вирішення фахових задач у галузі фізичної культури і спорту з урахуванням спортивного та медичного аспектів проблеми

Під час лекційних та практичних занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи студенти **набувають таких програмних компетентностей: ЗК (загальні компетентності), ФК (фахові компетентності).**

ЗК:

ЗК 12. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ФК:

ФК 7. Здатність застосовувати знання про будову та функціонування організму людини.

ФК 9. Здатність надавати долікарську допомогу під час виникнення невідкладних станів.

Опанувавши дисципліну «Перша медична допомога» здобувачі вищої освіти повинні мати такі **програмні результати навчання:**

ПРН 14. Застосовувати у професійній діяльності знання анатомічних, фізіологічних, біохімічних, біомеханічних та гігієнічних аспектів занять фізичною культурою і спортом.

ПРН 15. Визначати функціональний стан організму людини та обґрунтовувати вибір засобів профілактики перенапруження систем організму осіб, які займаються фізичною культурою і спортом.

ПРН 16. Надавати долікарську медичну допомогу при невідкладних станах та патологічних процесах в організмі людини.

Після опанування основних положень дисципліни «Перша медична допомога» **студенти повинні**

знати: анатомічні особливості будови організму осіб що займаються фізичною культурою і спортом; фізіологічні механізми адаптації функціональних систем організму до фізичних навантажень; фізіологічні основи рухових якостей; вікові фізіологічні особливості організму та адаптації до фізичних навантажень; основні форми і методи надання першої медичної допомоги;

вміти: аналізувати літературу з проблем надання першої медичної допомоги; володіти основними фізіологічними методами дослідження організму людини; проводити елементарне дослідження та аналізувати діяльність серцево-судинної, дихальної систем організму та опорно-рухового апарату людини; володіти практичними навиками проведення серцево-легеневої реанімації.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Загальні питання надання першої медичної допомоги при різних невідкладних станах.

До теми входять питання про основні правила надання першої допомоги в невідкладних ситуаціях, ознаки порушення дихання, забезпечення прохідності дихальних шляхів, проведення штучного дихання, ознаки зупинки роботи серця, проведення непрямого масажу серця.

Література: основна [2; 7; 8], допоміжна [1].

Тема 2. Перша медична допомога при ранах і кровотечах.

Розглядаються питання першої допомоги при ранах і кровотечах, види ран, способи зупинки кровотеч, правила та прийоми накладання пов'язок на рани.

Література: основна [1; 3; 8], допоміжна [4].

Тема 3. Перша медична допомога при переломах.

Перша допомога при переломах. Основні види переломів. Прийоми та способи іммобілізації із застосуванням табельних або підручних засобів. Мета і завдання транспортної іммобілізації

Література: основна [7; 8; 9], допоміжна [2].

Тема 4. Отруєння. Перша медична допомога.

Класифікація отруєнь. Отруєння етиловим спиртом. Отруєння медикаментами. Отруєння кислотами і лугами. Отруєння токсичними газами. Харчові отруєння. Методи швидкого виведення токсичних речовин з організму: промивання шлунку, послаблюючі засоби.

Література: основна [4; 7; 10], допоміжна [3].

Тема 5. Опіки. Відмороження. Перша медична допомога.

Види, ступені опіків. Перша допомога при опіках. Відмороження, клінічні симптоми. Перша допомога при загальному охолодженні та відмороженні.

Література: основна [5; 6; 10], допоміжна [1].

Тема 6. Перша долікарська допомога при алергічних реакціях.

Алергічні реакції, причини виникнення, небезпека алергічних реакцій. Анафілактичний шок, причини виникнення, клінічні ознаки, перша допомога.

Література: основна [1; 7; 11], допоміжна [4].

Тема 7. Десмургія.

Класифікація пов'язок. Види м'яких і бинтових пов'язок. Способи накладання пов'язок. Спосіб накладання герметизуючої пов'язки на грудну клітку. Хустинкові пов'язки.

Література: основна [2; 6; 8], допоміжна [1].

4. Структура навчальної дисципліни

№ п/п		Кількість годин											
		денна форма						заочна форма					
		усього	у тому числі					усьог о	у тому числі				
			л.	п.	лб	І д.	ср.		л.	п.	лаб.	ін. д.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Загальні питання надання першої медичної допомоги при різних	12	2	4	-	-	6			2	-	-	10

	невідкладних станах.												
2	Перша медична допомога при ранах і кровотечах.	18	2	6	-	-	10		2	2	-	-	20
3	Перша медична допомога при переломах.	14	2	6	-	-	6		2	2	-	-	10
4	Отруєння. Перша медична допомога.	6	2	2	-		2				-	-	10
5	Опіки. Відмороження. Перша медична допомога.	12	2	4			6						10
6	Перша долікарська допомога при алергічних реакціях.	10	2	2			6						10
7	Десмургія.	18	2	6			10						10
Разом		90	14	30	-		46	90	4	6	-	-	80
Усього годин		90	14	30	-		60	90	4	6	-	-	80

5. Теми практичних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Поняття про першу медичну допомогу. Правила евакуації та сортування потерпілих	2
2.	Антисептика та асептика, як елементи першої медичної допомоги	2
3.	Термінальні стани. Шок. Види порушення свідомості	2
4	Перша медична допомога при хворобах і невідкладних станах дихальної системи	2
5.	Перша медична допомога при хворобах і невідкладних станах серцево-судинної системи	2/2

6	Серцево-легенева реанімація на дошпитальному етапі. Загальні правила, техніка виконання. Критерії ефективності та помилки.	2/2
7	Кровотечі, визначення, класифікація. Геморагічний шок.	2
8	Перша медична допомога при пораненнях і кровотечах	2/2
9	Пошкодження опорно-рухового апарату. Класифікація травм. Організація надання першої медичної допомоги при різних видах травм.	2
10	Переломи і вивихи. Правила і методи транспортної іммобілізації, як компонент першої медичної допомоги при травмах	2
11	Травма грудної клітки, живота і тазу. Травма голови та хребта. Оцінка важкості травм голови.	2
12	Десмургія. Види пов'язок. Правила і техніка накладання пов'язок.	2
13	Десмургія. Пов'язки на окремі частини тіла: на голову, на грудну клітку, на живіт, на верхні і нижні кінцівки.	2
14	Рани і рановий процес. Профілактика раневої інфекції.	2
15	Опіки. Відмороження. Електротравма. Алгоритм надання першої медичної допомоги.	2
Разом		30/6

6. Самостійна робота

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Загальні питання надання першої медичної допомоги при різних невідкладних станах.	6/10

2.	Перша медична допомога при ранах і кровотечах.	10/20
3.	Перша медична допомога при переломах.	6/10
4.	Отруєння. Перша медична допомога.	2/10
5.	Опіки. Відмороження. Перша медична допомога.	6/10
6	Перша долікарська допомога при алергічних реакціях.	6/10
7	Десмургія.	10/10
Разом		46/80

Індивідуальні завдання

Підготовка есе згідно зазначених тем (за вибором студента) з конкретними прикладами

1. Визначити головні ознаки непрохідності дихальних шляхів та зупинки серцевої діяльності.
2. Дати характеристику методиці серцево-легеневої реанімації (принцип „колесо”)
3. Написати реферати на обрані теми.

7. Завдання для опрацювання тем дисципліни

Назва теми	Зміст завдання опрацювання тем дисциплін	Форми контролю	Література	Кількість балів
Тема 1. Загальні питання надання першої медичної допомоги при різних	Опрацювання теоретичного матеріалу; анотація з теми	тестування; оцінка анотації	Література: основна [1; 6; 7], допоміжна [1]	6

невідкладних станах.				
<i>Тема 2.</i> Перша медична допомога при ранах і кровотечах.	Опрацьовування теоретичного матеріалу; виконання практичних робіт з теми; презентація	тестування; оцінка презентації та виконання	<i>Література: основна [1; 2; 3; 4; 9],</i>	8
<i>Тема 3.</i> Перша медична допомога при переломах.	Опрацьовування теоретичного матеріалу; виконання практичних робіт з теми; презентація однієї з складових теми	тестування; оцінка презентації та виконання практичних занять	<i>Література: основна [1; 6; 10], допоміжна [1]</i>	10
<i>Тема 4.</i> Отруєння. Перша медична допомога.	Опрацьовування теоретичного матеріалу; виконання практичних робіт з теми; презентація однієї з складових теми	тестування; оцінка презентації та виконання практичних занять	<i>Література: основна [5; 8], допоміжна [1]</i>	10
<i>Тема 5.</i> Опіки. Відмороження. Перша медична допомога.	Опрацьовування теоретичного матеріалу; анотація з теми	тестування; оцінка анотації	<i>Література: основна [1; 6; 7], допоміжна [1]</i>	10
<i>Тема 6.</i> Перша долікарська допомога при алергічних реакціях.	Опрацьовування теоретичного матеріалу	тестування	<i>Література: основна [2; 5; 11], допоміжна [1]</i>	8
<i>Тема 7.</i> Десмургія.	Опрацьовування теоретичного матеріалу; виконання практичних робіт з теми; презентація однієї з складових теми	тестування; оцінка презентації та виконання практичних занять	<i>Література: основна [3; 5; 8], допоміжна [4]</i>	8

8. Методи навчання

- Словесні (лекція-монолог, лекція-діалог)
- Метод проблемного викладу матеріалу
- Наочні (презентація, ілюстрація).
- Розбір матеріалу на практичному занятті під час співбесіди.
- Проведення студентами самостійної роботи.
- Вивчення практичних навичок під час занять.

9. Методи контролю

- Усне опитування.
- Письмове опитування.
- Самоконтроль та взаємоконтроль при виконанні практичних навичок.
- Тестування.

10. Питання гарантованого контролю знань здобувачів вищої освіти.

1. Рівні надання, мета і завдання першої медичної допомоги.
2. Накладання м'якої пов'язки.
3. Використання індивідуального перев'язувального пакета.
4. Методика накладання джгута-турнікета.
5. Техніка закритого масажу серця.
6. Притиснення артерій у типових місцях з метою зупинки кровотечі (скроневої, загальної сонної, підключичної, плечової, стегнової, артерії, очеревинної аорти).
7. Проведення штучного дихання.
8. Вимірювання артеріального тиску, визначення частоти і сили пульсу.
9. Накладання транспортних шин (імпровізованих, стандартних)
10. Накладання шини Дітерікса.
11. Перев'язування ран.
12. Транспортна іммобілізація.
13. Обробка шкіри хворого, порожнини рота.
14. Надання першої долікарської допомоги при отруєнні
15. Поняття про невідкладні (термінальні) стани.
16. Накладання матерчатого, гумового, стрічкового або трубчатого джгута.
17. Загальні принципи, правові, організаційні, медичні та деонтологічні особливості надання невідкладної допомоги в екстремальних (надзвичайних) ситуаціях.
18. Розпізнавання пацієнтів у стані загрози для життя.
19. Методика звільнення верхніх дихальних шляхів від сторонніх тіл і рідини
20. Методика проведення ШВЛ методом ("рот до рота", "рот до носа"), і непрямого масажу серця одним і двома реаніматорами.
21. Види судинної недостатності (непритомність, колапс), причини виникнення, клініка, діагностика, перша допомога.
22. Гостра дихальна недостатність, причини виникнення, діагностика, перша

допомога.

23. Закриті ушкодження м'яких тканин, клініка, діагностика, перша допомога.
24. Відкриті ушкодження м'яких тканин (рани), патогенез ранового процесу, перша допомога.
25. Переломи кісток кінцівок та тазу. Види зміщень кісткових уламків, клінічні ознаки, перша допомога.
26. Транспортна іммобілізація при різних видах ушкоджень кісток і суглобів звикористанням табельних і підручних засобів.
27. Кровотеча і крововтрата. Класифікація кровотеч.
28. Методи тимчасової зупинки кровотеч.
29. Струс головного мозку, клініка, діагностика, невідкладна медична допомога.
30. Забій головного мозку, клініка, діагностика, невідкладна медична допомога.
31. Особливості транспортування постраждалих з черепно-мозковою травмою.
32. Перелом кісток носа, клініка, діагностика, невідкладна медична допомога.
33. Перелом верхньої і нижньої щелепи, клініка, діагностика, невідкладна медична допомога.
34. Ушкодження судин шії (артерій, вен), клініка, діагностика, особливості надання невідкладної медичної допомоги.
35. Ушкодження трахеї, клініка, діагностика, невідкладна медична допомога.
36. Переломи ребер (множинні і подвійні) і груднини, клініка, діагностика, невідкладна медична допомога.
37. Поняття про печінкову колику, причини виникнення, клініка, діагностика, перша медична допомога.
38. Особливості транспортування хворих з невідкладними станами при гострій хірургічній патології органів черевної порожнини.
39. Поняття про кому, її види, класифікація за ступенем тяжкості.
40. Гострі отруєння. Класифікація отрут і отруєнь.
41. Навести алгоритм надання домедичної допомоги постраждалим при раптовій зупинці серця;
42. Описати надання домедичної допомоги постраждалим при серцевому нападі;
43. Наведіть приклади проведення серцево-легеневої реанімації з використанням автоматичного зовнішнього дефібрилятора;
44. Навести алгоритм надання домедичної допомоги постраждалим при підозрі на пошкодження хребта;
45. Описати надання домедичної допомоги постраждалим при підозрі на травму голови (черепно-мозкова травма);
46. Опишіть надання домедичної допомоги постраждалим при підозрі на пошкодження живота;
47. Охарактеризувати надання домедичної допомоги постраждалим при підозрі на інсульт;
48. Навести алгоритм надання домедичної допомоги постраждалим при підозрі на травму грудної клітки;
49. Навести алгоритм надання домедичної допомоги постраждалим при підозрі на перелом кісток кінцівок;

50. Наведіть приклади надання домедичної допомоги постраждалим при ранікінцівки, в тому числі ускладненій кровотечею;
51. Охарактеризувати надання домедичної допомоги постраждалим притравматичній ампутації;
52. Навести алгоритм надання домедичної допомоги постраждалим припозиційному стисканні м'яких тканин;
53. Описати надання домедичної допомоги постраждалим при підозрі на шок;
54. Охарактеризувати надання домедичної допомоги постраждалим при порушенні прохідності дихальних шляхів - обтурації стороннім тілом;
55. Наведіть приклади надання домедичної допомоги при наявності декількох постраждалих;
56. Опишіть надання домедичної допомоги постраждалим при підозрі на гостреотруєння невідомою речовиною;
57. Охарактеризувати надання домедичної допомоги постраждалим з опіками;
58. Опишіть надання домедичної допомоги постраждалим з переохолодженням;
59. Наведіть приклади надання домедичної допомоги постраждалим з відмороженням;
60. Навести алгоритм надання домедичної допомоги постраждалим при утопленні;
61. Навести алгоритм надання домедичної допомоги постраждалим при перегріванні;
62. Описати надання домедичної допомоги постраждалим при травмах тапошкодженнях очей;
63. Охарактеризувати надання домедичної допомоги постраждалим при укусахтварин та комах;
64. Навести алгоритм надання домедичної допомоги постраждалим при падінні звисоти;
65. Навести алгоритм надання домедичної допомоги постраждалим придорожньо-транспортних пригодах;
66. Описати надання домедичної допомоги постраждалим при ураженніелектричним струмом;
67. Описати надання домедичної допомоги постраждалим при ураженніблискавкою;
68. Наведіть приклади надання домедичної допомоги постраждалим при судомах(епілепсії);
69. Охарактеризувати надання домедичної допомоги постраждалим без свідомості.
70. Причини й ознаки зовнішньої кровотечі.
71. Поняття про критичну зовнішню кровотечу.
72. Способи та техніка тимчасової зупинки зовнішньої кровотечі: підняттякінцівки, тиск на рану, тампонування рани, тиснуча пов'язка
73. Показання і техніка накладання різних видів джгутів та імпровізованихзакруток.
74. Показання і правила застосування хімічних засобів для зупинкикровотечі.
75. Причини й ознаки внутрішньої кровотечі.
76. Медична допомога при внутрішній кровотечі.
77. Поняття про колапс і шок, причини їх виникнення, розпізнавання і надання медичної допомоги.

78. Анатомо-фізіологічні особливості дихальних шляхів.
79. Причини непрохідності дихальних шляхів.
80. Ознаки повної і часткової непрохідності дихальних шляхів.
81. Техніка забезпечення прохідності дихальних шляхів (закидання голови; виведення нижньої щелепи; введення носо-, ротогорлових повітроводів).
82. Техніка забезпечення прохідності дихальних шляхів при обструкції стороннім тілом.
83. Особливості видалення стороннього тіла з дихальних шляхів.
84. Техніка штучної вентиляції легень (рот до рота, рот до носа).
85. Причини та ознаки ран м'яких тканин, проникаючих і непроникаючих ран черепа, грудної клітки, живота.
86. Техніка накладання пов'язок при пораненнях черепа, ока, вуха, нижньої щелепи.
87. Особливості накладання пов'язок при проникаючих пораненнях живота.
88. Причини та ознаки травм голови, хребта і тазу.
89. Види травм кінцівок (переломи: відкриті і закриті, розтягнення зв'язок, вивихи суглобів), причини та ознаки.
90. Особливості надання медичної допомоги при відкритих переломах.
91. Транспортна іммобілізація табельними та пристосованими засобами.
92. Тактика дій та надання медичної допомоги рятувальником при утопленні.
93. Опіки, класифікація, ознаки, медична допомога.
94. Відмороження, класифікація, ознаки, медична допомога.
95. Гіпертермія, медична допомога.
96. Ураження електричним струмом, блискавкою та медична допомога.
97. Ураження кислотами і лугами, медична допомога.
98. Особливості допомоги при опіках очей різної етіології.
99. Причини, діагностика і медична допомога при зомлінні, комі невідомої етіології, судомах, болю у серці (стенокардія, інфаркт), інсульті, гострому болю в животі.
100. Причини, діагностика і медична допомога при отруєнні невідомою речовиною або невідомим газом, укусах комах, собак, отруйних змій.

11. Розподіл балів, які отримують студенти.

Поточне тестування та самостійна робота								Підсумковий тест (залік)	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7			
6	8	10	10	10	8	8			

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Критерії оцінювання	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	Студент виявляє особливі творчі здібності, глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах; вміє аналізувати явища, які вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку; застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач; володіє вмінням надавати чітку аргументовану відповідь на поставленні питання	Зараховано
82-89	B	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи, надає лаконічну відповідь майже на всі поставленні питання; самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	
74-81	C	Студент вміє оперувати необхідним колом понять та категорій; узагальнювати та систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві	
64-73	D	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, слабке їх застосування при розв'язанні практичних завдань; аналізує навчальний матеріал за допомогою викладача, надає мало аргументовані відповіді, виправляє не всі помилки, значна кількість яких є суттєвими	
60-63	E	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні вищому за початковий, проте має фрагментарне уявлення про деякі поняття та категорії курсу; надає неповне висвітлення змісту питань; має недостатнє вміння зробити аргументовані висновки; відповіді містять значну кількість недоліків і помилок	
35-59	FX	Студент не опанував значну частину матеріалу курсу; не володіє понятійним апаратом; не опрацював базову та допоміжну літературу. Мова не виразна, обмежена, бідна, словниковий запас не дає змогу оформити ідею. Практичні навички на рівні розпізнавання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	Студент повністю не знає програмного матеріалу, не працював в аудиторії з викладачем або самостійно; допускає суттєві помилки у відповідях на питання, не вміє	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12.Методичне забезпечення

Опорний конспект лекцій.

Навчально-методичні посібники у локальній мережі університету.

Матеріали для самостійного опрацювання.

Мультимедійні матеріали.

Тестові завдання.

13.Рекомендована література

Базова

1. Алгоритми надання невідкладної допомоги при критичних станах / За ред. І. І. Тітова. – Вінниця: Нова Книга, 2012. – 344 с.
2. Будзин В., Гузій О. Основи медичних знань : навч. посіб. Львів :ЛДУФК, 2018. – 148 с.
3. Загальна хірургія: підручник для студ. вищих навч. закладів/ за ред. проф.: Я.С. Березницького, М.П. Захараша, В.Г. Мішалова, В.О. Шідловського. – Вінниця: Нова Книга, 2018.- 344 с. :іл.
4. Екстрена медична допомога (вибрані аспекти): навчальний посібник / Всеукраїнська громадська організація «Всеукраїнська рада реанімації (ресусцитації) та екстренної медичної допомоги». – Донецьк: Ландон-XXI, 2014. – 320 с.
5. Крістман В.М. Внутрішні хвороби з елементами догляду за хворими:[навчальний посібник] / В.М.Крістман. – К.: Медицина, 2007. – 320 с.
6. Методичні вказівки до практичного заняття «Такична медицина. Методи припинення зовнішньої кровотечі» з дисципліни «Медичний захист військ» згідно з умовами Болонського процесу / Ю. В. Шкатула, Ю. О. Бадіон. – Суми: СумДУ, 2018. – 29 с.
7. Перша невідкладна допомога своїми руками / Д. Габбарт.- Х.: КСД, 2019.-336 с.
8. Фомін П.Д. Перша долікарська допомога : [підручник] /П.Д.Фомін, Т.Д.Никула, В.О.Мойсенко, П.В.Іванчов: під загальною редакцією П.Д.Фоміна; Національний медичний університет ім.О.О.Богомольця. - Київ: видавництво «Майстер Книг», 2014. – 656 с. – ISBN 978-966-2578-69-0.
9. Alshammari, K. Assessment of Knowledge, Attitude, and Practice about First Aid among Male School Teachers in Hail City. *J. Fam. Med. Prim. Care* **2021**, *10*, 138. [[Google Scholar](#)] [[CrossRef](#)] [[PubMed](#)]
10. Peng Y, Lyu LY, Ma B. Advances in the research of application of virtual reality technology in war trauma treatment training. *Chinese journal of burns*. 2020;*36*(6):515–518. [[PubMed](#)] [[Google Scholar](#)]
11. Singletary, E.M.; Zideman, D.A.; Bendall, J.C.; Berry, D.C.; Borra, V.; Carlson, J.N.; Cassan, P.; Chang, W.-T.; Charlton, N.P.; Djärv, T.; et al. 2020 International Consensus

on First Aid Science With Treatment Recommendations. *Circulation* **2020**, *142*, S284–S334. [[Google Scholar](#)][[CrossRef](#)] [[PubMed](#)]

Допоміжна

1. Мойсак Олександр Данилович. Основи медичних знань і охорони здоров'я: навчальний посібник / О. Д. Мойсак ; Міністерство освіти і науки України. -6-те вид., випр. та допов. - Київ : Арістей, 2011. - 496 с.
2. Халмурадов Б.Д. Перша медична допомога при травмах у надзвичайних ситуаціях: [навчальний посібник] / Б.Д.Халмурадов. – К.: НАУ, 2007. – 123 с.
3. Adib-Hajbaghery, M.; Kamrava, Z. Iranian Teachers' Knowledge about First Aid in the School Environment. *Chin. J. Traumatol.* 2019, *22*, 240–245. [[Google Scholar](#)] [[CrossRef](#)]
4. Guo D, Ni TS, Pan F, et al. Current training and technical list construction of combatant first aid on battle field. *Military Medical Sciences.* 2019;**43**(4):241–244. [[Google Scholar](#)].
5. Подоляка П. С., Ногас А. О., Гуцман С. В., Андреева О. Б. Спортивний травматизм в сучасному спорті. Реабілітаційні та фізкультурно-рекреаційні аспекти розвитку людини (Rehabilitation & recretation) : науковий журнал. Рівне : НУВГП, 2022 № 11. 220- 225.

14. Інформаційні ресурси

1. Інформаційно правовий портал «Закони України»: Режим доступу: <http://uazakon.com/>.
2. Постанова КМУ «Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях» // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/192-99-%D0%BF>.
3. Сайт Верховної Ради України: Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
4. Сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій: Режим доступу: <http://www.mns.gov.ua/>.
5. Сайт Міністерства охорони здоров'я України: Режим доступу: <http://www.moz.gov.ua/>.
6. Internet-ресурс www.library.vspu.edu.ua

Додаткові ресурси

1. Бібліотека ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука».
2. Moodle-система Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука. Режим доступу: <http://edu.regi.rovno.ua/>
3. Технічні засоби навчання: навчальні демонстрації; слайди; дистанційний курс.
4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>